

Mellan vetenskap och himmel: Emanuel Swedenborgs två liv

Berättelse

En son som valde naturen

Emanuel Swedenborg föddes i Stockholm 1688 i ett hem där religionen alltid var närvarande. Hans far, Jesper Swedberg, var en sträng och bestämd kyrkoman som senare blev biskop. Man kunde ha väntat sig att sonen skulle gå samma väg, men i stället drogs Emanuel mot helt andra frågor. Det var inte himlen utan jorden som först fångade honom: hur naturen var byggd, hur kroppen fungerade och hur man kunde mäta och förstå världen med förnuftet. Han studerade i Uppsala och reste sedan runt i Europa för att lära av tidens skickligaste forskare.

Den firade vetenskapsmannen

Under en stor del av sitt liv var Swedenborg en av Sveriges mest respekterade naturvetenskapsmän. Han fick en tjänst vid Bergskollegium, myndigheten som ansvarade för landets gruvor, vilket innebar att han kombinerade praktiskt arbete med fri forskning. Han skrev om allt från stjärnornas ursprung till järnets egenskaper och kroppens inre organ, och han fyllde sina anteckningsböcker med djärva idéer. Bland dessa fanns skisser på en flygmaskin och en ubåt – uppfinningar som låg långt före sin tid och som aldrig byggdes, men som visar hur fritt han tänkte. Hans verk lästes och beundrades av forskare i hela Europa.

Vändpunkten

När Swedenborg var runt 56 år gammal förändrades hans liv på ett sätt som få kunde förstå. Han började plågas av starka drömmar och syner, och till slut berättade han att Jesus själv hade visat sig för honom och gett honom ett uppdrag: att avslöja Bibelns dolda mening. Från och med nu hävdade han att han kunde röra sig fritt i en andlig värld och samtala med änglar, andar och avlidna människor. Den noggranne forskaren, som hela livet hade krävt bevis, gick alltså över till att beskriva sådant som ingen kunde mäta eller kontrollera.

Ett omstritt arv

Resten av sitt liv ägnade Swedenborg åt att skriva ned sina andliga upplevelser. Hans mest kända bok, *Himmel och helvete* från 1758, beskriver i detalj hur livet efter döden ser ut, och den spreds över hela Europa. Reaktionerna var delade: vissa såg honom som en profet, medan andra var övertygade om att han hade förlorat förståndet. Han grundade aldrig själv någon kyrka, men efter hans död i London 1772 samlades hans anhängare och bildade Nya kyrkan, som fortfarande finns i dag. Hans tankar inspirerade dessutom flera kända författare och konstnärer långt senare. Till slut fördes hans kvarlevor hem till Sverige, och i dag vilar han i Uppsala domkyrka.

Swedenborgs historia tvingar oss att fundera. Å ena sidan står den kalla, mätbara vetenskapen, å andra sidan tron på det vi inte kan se. Det märkliga är att båda dessa världar rymdes i en och

samma människa – vilket innebär att gränsen mellan förnuft och tro kanske inte alltid är så tydlig som vi vill tro.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
närvarande	här: något som hela tiden finns med
kyrkoman	en man med hög ställning i kyrkan
förnuft	förmågan att tänka klart och logiskt
myndighet	en statlig organisation med ett visst ansvar
egenskap	ett kännetecken, hur något är
skiss	en enkel ritning eller utkast
vändpunkt	ett ögonblick då något viktigt förändras
avlidna	personer som har dött
omstridd	sådant som många är oense om
profet	en person som sägs föra fram budskap från Gud
förståndet	förmågan att tänka klart (att "förlora förståndet" = bli galen)
kvarlevor	det som finns kvar av en död kropp

Läsförståelsefrågor

1. Vad var Swedenborgs far för slags person?
 1. en framstående man inom kyrkan
 2. en fattig bonde
 3. en resande köpman
2. Vad innebar Swedenborgs tjänst vid Bergskollegium?
 1. att han bara undervisade i skolan
 2. att han kunde förena praktiskt arbete med egen forskning
 3. att han slutade forska helt
3. Varför byggdes aldrig hans flygmaskin och ubåt?
 1. de var bara idéer och skisser, före sin tid
 2. de var för dyra för kungen
 3. det står inte i texten varför
4. Hur beskriver texten Swedenborgs vändpunkt?
 1. han flyttade utomlands för gott
 2. han började få syner och sa att Jesus gett honom ett uppdrag
 3. han gav upp all religion
5. Vad var ovanligt med att just Swedenborg började beskriva en andlig värld?
 1. han hade aldrig studerat
 2. han hade hela livet krävt bevis och mätbara fakta
 3. han var redan präst
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Swedenborg startade själv en egen kyrka medan han levde.
 2. Boken *Himmel och helvete* spreds i stora delar av Europa.
 3. Swedenborgs idéer påverkade senare författare och konstnärer.
 4. Swedenborg var fattig hela sitt liv.
7. Förklara med egna ord vad som menas med meningen att "båda dessa världar rymdes i en och samma människa".
8. Varför tror du att reaktionerna på Swedenborg var så delade? Använd texten i ditt svar.
9. Vad säger sista stycket om gränsen mellan förnuft och tro? Tolka med egna ord.
10. Vilket av Swedenborgs två liv tror du att han själv tyckte var viktigast? Motivera.
11. Vad hände med Swedenborgs kvarlevor efter hans död?

12. Hur skulle du själv beskriva Swedenborg för en vän med tre ord? Förklara ditt val.

Diskussionsfrågor

- Kan en människa vara helt logisk i ett område av livet och helt troende i ett annat? Diskutera.
- Var går gränsen mellan ett geni och en person som många tror har blivit galen? Vem bestämmer det?
- Swedenborg skrev ned saker som ingen kunde kontrollera. Hur ska vi förhålla oss till sådana berättelser i dag?
- **Skriv (5–6 meningar):** Beskriv en historisk eller nu levande person som du tycker är svår att förstå eller placera. Förklara varför personen väcker så olika åsikter.